

УДК 346.62:37

*Мамонова Г. В., Попович Л. О.***ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

У статті досліджено ефективність фінансування закладів вищої освіти. На основі даних, що відображені у звітах ректорів закладів вищої освіти, проаналізовано динаміку показників функціонування освітньої сфери України протягом 2015-2017 рр.. Запропоновано формулу розрахунку порівняльного коефіцієнта ефективності витрачання бюджетних коштів закладами вищої освіти.

Ключові слова: вища освіта, заклади вищої освіти, фінансування, державні кошти, ефективність, порівняльний коефіцієнт ефективності використання бюджетних коштів.

*Мамонова А. В., Попович Л. А.***ЭФФЕКТИВНОСТЬ ФИНАНСИРОВАНИЕ УЧРЕЖДЕНИЙ
ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ**

В статье исследована эффективность финансирования высших учебных заведений. На основе данных, отраженных в отчетах ректоров высших учебных заведений, проанализирована динамика показателей образовательной сферы Украины в течение 2015-2017 гг. .. Предложено формулу расчета сравнительного коэффициента эффективности расходования бюджетных средств высшими учебными заведениями.

Ключевые слова: высшее образование, высшие учебные заведения, финансирование, государственные средства, эффективность, сравнительный коэффициент эффективности использования бюджетных средств.

*Matonova G. V., Popovych L. O.***EFFICIENCY OF FINANCING HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS**

The article analyzes the efficiency of financing higher education institutions. Based on the data presented in the reports of the rectors of higher education institutions, the dynamics of indicators of the educational sphere of Ukraine during

2015-2017 was analyzed. The formula is proposed for calculating the comparative efficiency of spending budget funds by higher education establishments.

Key words: higher education, higher education establishments, financing, state funds, efficiency, comparative ratio of the budget spending efficiency.

Постановка проблеми. Європейські стандарти потребують не лише формальних дій на державному рівні, але й значних фінансових вкладень у вітчизняні заклади вищої освіти. Бюджети закладів вищої освіти є досить обмеженими, оскільки переважним чином, фінансування здійснюється за рахунок держави. Показники виділених сум з бюджету з кожним роком зростають, однак інфляційні процеси в країні поглинають їх. Саме тому гостро постає питання дослідження напрямів підвищення ефективності використання бюджетних коштів на фінансування закладів вищої освіти. Особливої уваги потребує і удосконалення подання офіційної звітності закладів вищої освіти про використання фінансових ресурсів та показники діяльності. Кожен заклад вищої освіти на свій розсуд формує такі звіти, оскільки не існує стандартної форми їх оформлення. Це не дозволяє у повній мірі здійснити необхідні розрахунки, щоб визначити ефективність як використання бюджетних коштів так і функціонування закладу вищої освіти. Варто звернути увагу і на доступність цієї інформації

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність теми підкреслюється тим фактом, що даній тематиці присвячують значну увагу провідні науковці і практики. Так, дослідженню проблемних питань щодо підвищення рівня ефективності використання бюджетних коштів на фінансування закладів вищої освіти присвятили праці вітчизняні вчені: Т. Боголіб, Л. Іщук, І. Лютий, В. Куценко, В. Кремень, Ю. Семенець та інші. Однак, високо оцінюючи вклад вітчизняних науковців, варто звернути увагу на об'єктивну необхідність подальшого поглиблення теоретичних досліджень та практичних шляхів підвищення рівня ефективності використання бюджетних коштів виділених закладам вищої освіти.

Мета статті. Проаналізувати показники функціонування закладів вищої освіти України протягом 2015-2017 рр., розробити формулу розрахунку коефіцієнту ефективності використання бюджетних коштів закладами вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Питання щодо фінансування закладів вищої освіти сьогодні є дуже важливими. Від того на скільки правильно побудувати цю систему, значною мірою залежатиме ефективне функціонування всіх навчальних закладів. Підвищення ефективності використання бюджетних видатків на заклади вищої освіти сприятиме розвитку матеріально-технічної бази, оновленню технічної бази та інформаційних технологій для удосконалення проведення лекційних, практичних, лабораторних, семінарських занять, що в свою чергу сприятиме підвищенню рівня знань здобутих майбутніми фахівцями. Як зазначив Президент НАПН України В.Г. Кремень у статті «Підвищення економічної ефективності освіти України: концептуальні засади вирішення проблеми», економічна ефективність освіти значною мірою визначається участю всіх зацікавлених сторін суспільства в організації навчання, поєднанням державного управління і самоврядування в освіті, а також реалізацією, з одного боку, підзвітності та відповідальності в прийнятті рішень, взаємодією із суспільними інститутами, ринком праці. Це важливо для більш повної мобілізації як зовнішніх ресурсів, так і внутрішніх резервів [1].

Розвиток освітніх послуг повинен ґрунтуватися не просто на збільшенні обсягів фінансування освіти, а на підвищенні ефективності їх освоєння та результативності роботи закладів вищої освіти. Це має здійснюватися на основі розробки моделей нормативного фінансування та інших механізмів, що призведуть до забезпечення, доступності та якості освіти.

Варто зазначити, що немає єдиного підходу до оцінювання ефективності використання коштів державного бюджету, у зв'язку з цим сучасні економісти оцінку ефективності державного бюджету здійснюють за окремими показниками. Але вибір цих показників, критеріїв їх оцінки, визначення ваги

окремого показника у загальній їх кількості часто має суб'єктивний характер [2].

Основними показниками ефективності витрачання коштів закладами вищої освіти, на нашу думку, є позитивна динаміка таких показників: штатна чисельність професорсько-викладацького складу, кількість докторів та кандидатів наук, кількість захищених докторських та кандидатських дисертацій, загальна кількість студентів, кількість студентів-іноземців, кількість студентів, які стали переможцями на II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади та II туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт, кількість надрукованої продукції, кількість цитування, індекс Гірша. Статистичні дані щодо вказаних показників наведено в таблиці 1. Нажаль, відсутня офіційна статистика щодо основних фондів закладів вищої освіти та кількості випускників, які працевлаштувалися за фахом. Останній статистичний показник демонструє популярність закладу вищої освіти серед роботодавців. Вважаємо, що відсутність двох вищевказаних показників в формулі розрахунку коефіцієнту ефективності суттєво не вплине на загальний результат дослідження.

Аналіз даних табл.1 показує, що показник частки докторів наук, професорів коливається у навчальних закладах від 10 % до 16 %, лише у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка цей показник становить менше 10 %. Якщо проаналізувати частку кандидатів наук, доцентів у закладах вищої освіти, то показник становить більше 50% у всіх аналізованих навчальних закладах. Це свідчить про високий якісний склад науково-педагогічних працівників. Також у закладах вищої освіти викладачі постійно підвищують рівень кваліфікації захищаючи докторські і кандидатські дисертації. Середнє значення показника кількості захищених докторських дисертацій щорічно становить 1,6 %, показник кількості захищених кандидатських дисертацій значно вищий і становить 10 % від штатної чисельності професорсько-викладацького складу.

Щодо кількості здобувачів вищої освіти, які навчаються за державним замовленням, то показник коливається від 37,5 % до 78,3 %. Найбільше студентів, які навчаються за державним замовленням та за кошти фізичних, юридичних осіб здобувають вищу освіту у 2017 році у КНУ імені Тараса Шевченка. Це свідчить, про високу популярність навчального закладу як в Україні, так і в світі, оскільки університет щорічно займає перші місця у загальних національних рейтингах.

Варто також відмітити, що кожного року до закладів вищої освіти вступають студенти-іноземці. Цей показник знаходиться в межах від 0,3% до 27%. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна є лідером в цьому напрямі.

Кількість призерів II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади та II туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт найбільше у таких закладах вищої освіти, як КНУ імені Тараса Шевченка, Сумському державному університеті, КНЕУ імені Вадима Гетьмана.

Кількість друкованої продукції у всіх досліджуваних навчальних закладах постійно зростає. Це свідчить про збільшення потреб на поліграфічні роботи, що у свою чергу потребує більших фінансових вкладень на друкування наукової продукції.

Аналогічна тенденція прослідковується і до кількості цитувань. Показник збільшується, що позитивно впливає на імідж навчального закладу та його загальний рейтинг. Київський національний університет імені Тараса Шевченка займає перше місце за величиною індекса Гірша. Це означає, що друкована продукція науково-педагогічних кадрів Київського національного університету імені Тараса Шевченка користується значним попитом, є актуальною та має високу якість. Окремо варто зацентувати увагу на необхідності фінансової підтримки науково-педагогічних кадрів при підготовці наукових робіт високої якості та публікації результатів досліджень у провідних світових журналах. Це сприятиме не лише розвитку науки, але позитивно відображатиметься на практичних аспектах розвитку нашої країни.

Динаміка показників освітньої сфери України в період 2015-2017 рр.

Показники	Рік	Штатна чисельність НПП	Кількість кандидатів та докторів наук	к-сть захистів докторських і кандидатських дисертацій	Загальна кількість студентів	кількість студентів- іноземців	кількість переможців II етапу олімпіади та II туру конкурсу наукових робіт	кількість надрукованої продукції	кількість цитвань	h-індекс
Ужгородський національний університет	2015	1160	809	46	12977	448	7	1572	5843	28
	2016	1275	844	55	13906	672	6	1660	6737	29
	2017	1270	856	38	14659	1105	6	2070	9208	35
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова	2015	904	673	77	10339	251	21	2481	10061	15
	2016	922	664	27	9212	216	25	2780	14029	50
	2017	986	700	20	8744	186	20	3296	17490	53
Сумський державний університет	2015	610	610	48	15921	52	116	1272	6006	26
	2016	768	768	55	15930	55	126	1688	7887	31
	2017	908	779	36	14980	56	149	1934	9793	33
Київський національний університет імені Тараса Шевченка	2015	5323	2209	461	89954	971	98	13453	57459	73
	2016	4960	2144	707	100525	924	102	14802	68483	79
	2017	4862	2360	2458	125969	976	113	15889	83047	84
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана	2015	1087	760	105	10650	228	83	1311	16096	54
	2016	1104	772	94	11150	232	92	1243	27458	62
	2017	1119	806	55	11729	235	97	1563	34357	64
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка	2015	428	253	17	7098	17	10	45	85	3
	2016	430	275	30	8050	21	8	47	97	3
	2017	411	276	34	8020	24	11	52	118	4
Львівський національний університет імені Івана Франка	2015	2036	997	111	19357	94	59	5358	24362	46
	2016	2610	1869	163	19770	54	72	5823	28547	50
	2017	3050	2106	151	26100	96	43	6203	32400	55
Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна	2015	1583	1140	85	15604	4229	48	7614	35148	57
	2016	1592	1182	80	18709	4084	33	8382	40675	60
	2017	1619	1204	74	16226	4181	35	9086	49191	65
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича	2015	1155	849	66	14090	52	11	412	1149	16
	2016	1316	939	90	16685	51	20	504	1505	19
	2017	1208	935	52	15711	39	24	621	2066	23
Національний університет біоресурсів і природокористування	2015	1500	1160	108	15530	96	17	2311	8170	44
	2016	1403	1129	86	14222	99	36	2547	10122	51
	2017	1384	1169	93	15078	103	58	3026	12490	53

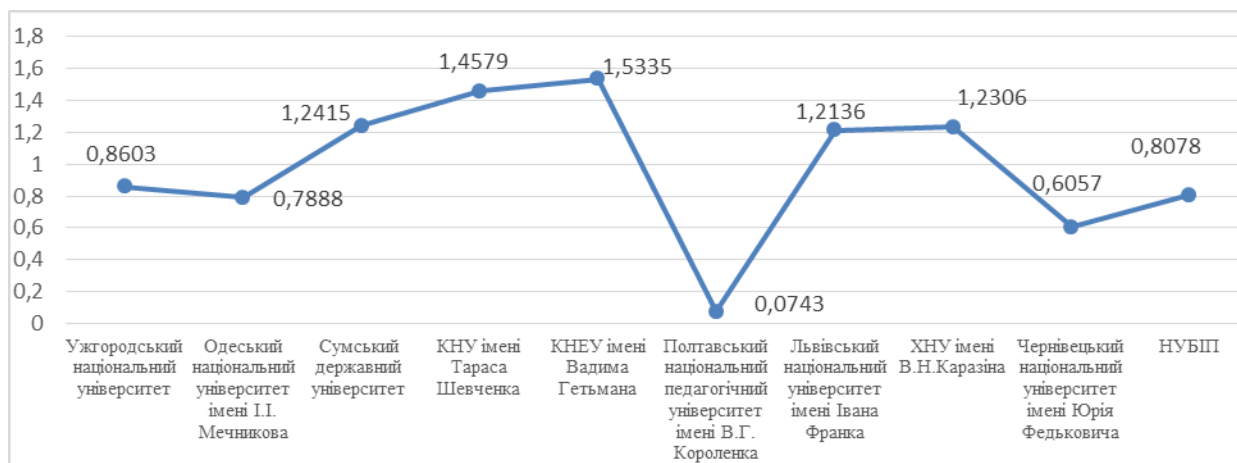
Джерело: складено авторами на основі звітів ректорів закладів вищої освіти [4-13]

Враховуючи прямий і зворотній зв'язок між показниками діяльності в освітній сфері та ефективністю можемо запропонувати формулу (1) розрахунку порівняльного коефіцієнта ефективності розподілу бюджетних коштів:

$$K_{\text{еф}} = P_{\text{ш.п.}} \times P_{\text{к.д.н.}} \times \exp(\% Z_{\text{к.д.д.}}) \times P_{\text{к.ст.}} \times P_{\text{к.ст.ін.}} \times \exp(\% Ч_{\text{п.о.к.}}) \times P_{\text{д.п.}} \times P_{\text{цит.}} \times Ч_{\text{h-інд.}}, \quad (1)$$

де $P_{\text{ш.п.}}$ – ріст числа штатних працівників, $P_{\text{к.д.н.}}$ – ріст числа кандидатів і докторів наук, $Z_{\text{к.д.д.}}$ – кількість захистів кандидатських і докторських дисертацій, $P_{\text{к.ст.}}$ – ріст кількості студентів, $P_{\text{к.ст.ін.}}$ – ріст кількості студентів-іноземців, $Ч_{\text{п.о.к.}}$ – частка кількості студентів, які стали переможцями II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади та II туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт від загальної кількості студентів у закладі вищої освіти, $P_{\text{д.п.}}$ – ріст кількості друкованих праць, $P_{\text{цит.}}$ – ріст числа цитувань, $Ч_{\text{h-інд.}}$ – частка показника закладу вищої освіти «індекса Гірша» від максимального значення показника серед закладів вищої освіти у відповідному періоді. Такі показники як відсоток кількості захистів кандидатських і докторських дисертацій та частка кількості студентів переможців олімпіад та конкурсів враховуються у запропонованій формулі з використанням експонентної функції. Властивості даної функції дозволяють найкращим чином врахувати вплив чинників на досліджуваний показник [3]. Розрахунок зазначених показників наведено в табл. 2.

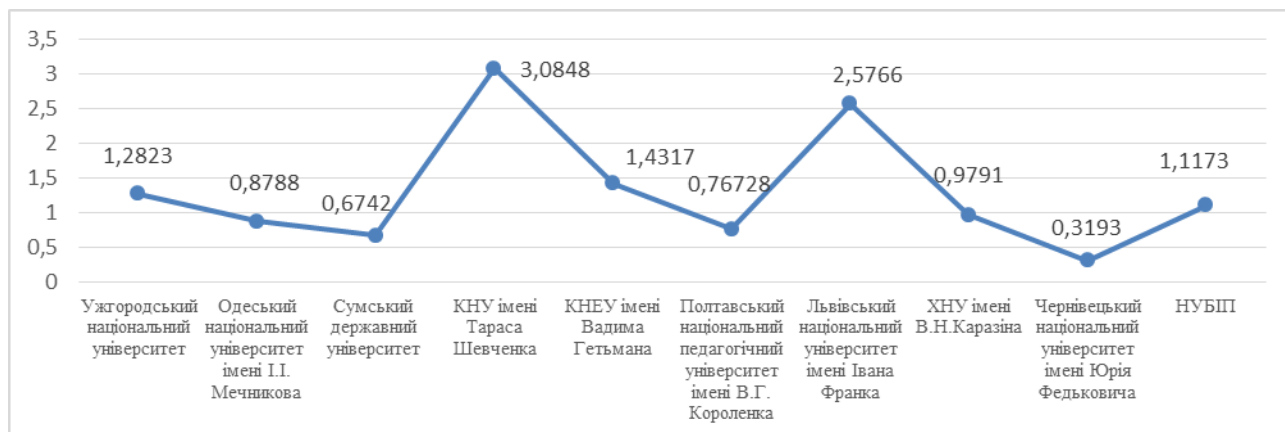
Результати розрахунку порівняльного коефіцієнта ефективності витрачання бюджетних коштів України на розвиток закладів вищої освіти у 2016 році відображено на рис. 1. З рисунку видно, що найефективніше бюджетні кошти витрачалися у КНЕУ імені Вадима Гетьмана. Їх ефективність становила 1,5335. Найменший коефіцієнт ефективності становить 0,0743. У Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка бюджетні кошти витрачалися найменш ефективно.

Рис. 1. Порівняльний коефіцієнт ефективності витрачання бюджетних коштів України на розвиток закладів вищої освіти протягом 2016 р.

Джерело: побудовано авторами

Результати розрахунку порівняльного коефіцієнта ефективності витрачання бюджетних коштів України на розвиток закладів вищої освіти у 2017 році відображено на рис. 2.

Рис. 2. Порівняльний коефіцієнт ефективності витрачання бюджетних коштів України на розвиток закладів вищої освіти протягом 2017 р.

Джерело: побудовано авторами

З Рис. 2 видно, що найефективніше бюджетні кошти витрачалися у КНУ імені Тараса Шевченка. Їх ефективність становила 3,0848. Найменший коефіцієнт ефективності у 2017 році становить 0,3193. Цей коефіцієнт показує, що в 2017 році у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича бюджетні кошти витрачалися найменш ефективно.

Розрахунок основних показників освітньої сфери

Показники	Формула розрахунку	Ужгородський національний університет		Одеський національний університет імені І.І. Мечникова		Сумський державний університет		Київський національний університет імені Тараса Шевченка		Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана		Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка		Львівський національний університет імені Івана Франка		Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна		Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича		Національний університет біоресурсів і природокористування	
Рік		2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Ріст штатної чисельності НПП	$R_{ш.п} = \frac{ш.п.у поточному році}{ш.п.у минулому році}$	1,099	0,996	1,020	1,069	1,259	1,182	0,932	0,980	1,016	1,014	1,005	0,956	1,282	1,169	1,006	1,017	1,139	0,918	0,935	0,986
Ріст НПП з науковим ступенем	$R_{к.д.н.} = \frac{к.д.н.у поточному році}{к.д.н.у минулому році}$	1,043	1,014	0,987	1,054	1,259	1,014	0,971	1,101	1,016	1,044	1,087	1,004	1,875	1,127	1,037	1,019	1,106	0,996	0,973	1,035
к-сть захистів докторських і кандидатських дисертацій, %	$З_{к.д.д.} = З_{к.д.} + З_{д.д.}$	4,314	2,992	2,928	2,028	7,161	3,965	14,254	50,600	8,514	4,915	6,977	8,273	6,245	4,951	5,025	4,571	6,839	4,305	6,130	6,720
Ріст кількості студентів	$R_{к.ст.} = \frac{к.ст.у поточному році}{к.ст.у минулому році}$	1,072	1,054	0,891	0,949	1,001	0,940	1,118	1,253	1,047	1,052	1,134	0,996	1,021	1,320	1,199	0,867	1,184	0,942	0,916	1,060
Ріст кількості студентів-іноземців	$R_{к.ст.ін} = \frac{к.ст.ін.у поточному році}{к.ст.ін.у минулому році}$	1,500	1,644	0,861	0,861	1,058	1,018	0,952	1,056	1,018	1,013	1,235	1,143	0,574	1,778	0,966	1,024	0,981	0,765	1,031	1,040
Відношення переможців II етапу олімпіад та конкурсів до загальної кількості студентів, %	$п.о.к. = \frac{п.о.к. \times 100\%}{Загальна к-сть студ}$	0,043	0,041	0,271	0,229	0,791	0,995	0,101	0,090	0,825	0,827	0,099	0,137	0,364	0,165	0,176	0,216	0,120	0,153	0,253	0,385
Ріст надрукованої продукції	$R_{д.п.} = \frac{д.п. у поточному році}{д.п.у минулому році}$	1,056	1,247	1,121	1,186	1,327	1,146	1,100	1,073	0,948	1,257	1,044	1,106	1,087	1,065	1,101	1,084	1,223	1,232	1,102	1,188
Ріст кількості цитувань	$R_{цит.} = \frac{к.цит.у поточному році}{к.цит.у минулому році}$	1,153	1,367	1,394	1,247	1,313	1,242	1,192	1,213	1,706	1,251	1,141	1,216	1,172	1,135	1,157	1,209	1,310	1,373	1,239	1,234
Відношення h-індекс до максимального значення	$п.о.к. = \frac{п.о.к.}{\max п.о.к.}$	0,367	0,417	0,633	0,631	0,392	0,393	1,000	1,000	0,785	0,762	0,038	0,048	0,633	0,655	0,759	0,774	0,241	0,274	0,646	0,631

Джерело: розраховано авторами

Висновок. Аналіз розрахунків ефективності фінансування закладів вищої освіти надає можливість виявити позитивні та негативні тенденції, допомагає усунути проблемні аспекти, вчасно на них відреагувати і прийняти ефективні рішення. Проведений аналіз ключових показників освітньої сфери за останні роки свідчить про відносно стабільні результати діяльності. Однак, в умовах євроінтеграційних трансформацій в освітній сфері, ключовою проблемою є недостатність фінансових ресурсів на повноцінне здійснення діяльності закладами вищої освіти. Необхідним є пошук нових джерел фінансування освітньої сфери, а не лише тільки отримування бюджетних коштів. Удосконалення потребує і подання звітної та статистичної інформації на офіційних сайтах, оскільки важко знайти необхідну інформацію для здійснення розрахунків, проведення порівняльного аналізу, визначення ефективності фінансування закладів вищої освіти. Уніфікація форм звітності для усіх вітчизняних закладів вищої освіти сприятиме більш якісному, своєчасному здійсненню аналітичних досліджень в даній сфері.

Список джерел:

1. Кремень В.Г. Підвищення економічної ефективності освіти України: концептуальні засади вирішення проблеми. – Вісник Київського національного університету технологій та дизайну, № 5, Київ, 2013.- С. 23
2. Мамонова Г. В. Ефективність використання бюджетних коштів на розвиток соціальної сфери / Г. В. Мамонова, І. Г. Канцур // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Економіка. - 2014. - Вип. 3. - С. 95-99. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuces_2014_3_23.
3. Мамонова Г.В. Ефективність видаткової частини бюджету України / Г.В. Мамонова, К.Д. Саямон-Міхєєва// Актуальні проблеми економіки. – 2011. №2 (116). – С. 147-153.
4. Звіт ректора Ужгородського національного університету за 2015 – 2017 рр.. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/4916>
5. Звіт ректора Одеського національного університету імені І.І. Мечникова за 2015 – 2017 рр.. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://onu.edu.ua/uk/geninfo/official_documents/report

6. Звіт ректора Сумського державного університету за 2015-2017 рр.. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sumdu.edu.ua/images/stories/.../zvit-rektora_2017.pdf
7. Звіт ректора Київського національного університету імені Тараса Шевченка за 2015-2017 рр.. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.univ.kiev.ua/ua/>
8. Звіт ректора Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана за 2015-2017 рр.. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kneu.edu.ua/ua/University_en/dostup/
9. Звіт ректора Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка за 2015-2017 рр.. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pnpu.edu.ua/ua/files/zvit_rektora_2015-2016.pdf
10. Звіт ректора Львівського національного університету імені Івана Франка за 2015-2017 рр.. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/about/university-today-and-tomorrow/documents/rectors_report/
11. Звіт ректора Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна за 2015-2017 рр.. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.univer.kharkov.ua/docs/work/zvit-rektora-2011-2017.pdf
12. Звіт ректора Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича за 2015-2017 рр.. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/news...8574
13. Звіт ректора Національного університету біоресурсів і природокористування за 2015-2017 рр.. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nubip.edu.ua/about>
14. Порівняльний аналіз інституційної архітектури бюджетних систем: світовий досвід та Україна : монографія / Н. Ю. Рекова, І. Л. Долозіна, К. Є. Мойсеєнко та ін.; за заг. ред. проф. Н. Ю. Рекової – Покровськ : ДВНЗ «ДонНТУ», 2017. – 264 с. – Режим доступу: http://ea.donntu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/28904/1/202017_1%20%282%29%20%286%29.pdf
15. Попович Л. О. Загальні аспекти механізму фінансування вищих навчальних закладів. – [Електронний ресурс]. – http://nbuv.gov.ua/UJRN/znprnudps_2017_1_18.
16. Кужелев М.А. Приоритетные направления финансового обеспечения инновационного развития учреждений общего среднего и высшего образования в Украине / М.А. Кужелев, М.О. Житарь // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки» № 17, 2016. – С. 131-135.
17. Кужелев М.О. Проблеми та перспективи фінансового забезпечення та оплати праці загальноосвітніх та вищих навчальних закладів України / М.О. Кужелев, М.О. Житарь // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України (електронне видання) – 2016. – Вип. 1.- С. 106-117.

18. Кужелєв М.О. Сучасний стан фінансування української науки: проблеми та перспективи / М.О. Кужелєв // Науковий вісник Херсонського державного університету: збірник наукових праць. Серія «Економічні науки». – № 13. – ч. 3. – Херсон: ВД “Гельветика”, 2015. – С.129-131.

Мамонова Ганна Валеріївна – кандидат фізико-математичних наук, доцент, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (м. Київ)

Попович Людмила Олексіївна – аспірантка кафедри менеджменту Університету державної фіскальної служби України (м. Ірпінь)